

УДК 347.78(07)

МОЗОЛЕВСЬКА О.М., здобувач наукового ступеня кандидата юридичних наук.
Науково-дослідний центр правової інформатики
Національної академії правових наук України

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ МІСЦЕВИМИ ЗАГАЛЬНИМИ СУДАМИ УКРАЇНИ

***Анотація.** Визначення особливостей доступу до публічної інформації місцевими загальними судами з урахуванням положень чинного законодавства України.*

***Ключові слова:** доступ до інформації, місцеві загальні суди.*

***Аннотация.** Определение особенностей доступа к публичной информации местными общими судами с учетом положений действующего законодательства Украины.*

***Ключевые слова:** доступ к информации, местные общие суды.*

***Summary.** Determination of features of access to public information by local ordinary courts taking into account the provisions of current legislation of Ukraine.*

***Keywords:** access to information, local ordinary courts.*

Постановка проблеми. Відносини з приводу доступу до публічної інформації набули актуальності після прийняття Закону України “Про доступ до публічної інформації”. Забезпечення громадянам вільного доступу до будь-якої інформації, крім таємної, конфіденційної і службової, є одним з обов’язків судових органів, зокрема місцевих загальних судів. Однак однозначно не визначені обсяг публічної інформації, який має надаватися, деталізована процедура надання відомостей з урахуванням процесуальних особливостей діяльності місцевих загальних судів. Адже такі суди, розглядаючи кримінальні, цивільні справи, справи про адміністративні правопорушення тощо, мають право на закритий судовий розгляд, а також обов’язок оприлюднювати судові рішення.

Таким чином, визначення особливостей забезпечення громадян публічною інформацією, відмежування його від процесуальних повноважень суду і суддів має як науково-теоретичний, так і суто практичний характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику доступу громадян до інформації досліджував А.І. Марущак [1]. У частині існування конфіденційної і таємної інформації свій внесок у науку інформаційного права здійснили В.М. Брижко, який дослідив організаційно-правові питання захисту персональних даних [2], Ю.О. Гелич, яка присвятила свою дисертацію таємниці особистого життя людини [3], та інші науковці.

Серед актуальних досліджень у цьому напрямі варто відзначити дисертаційну роботу О.О. Овсяннікової, яка здійснила класифікацію інформації про “суддівське співтовариство”, що має бути доступною для громадян та засобів масової інформації:

- найменування і реквізити органу суддівського співтовариства, що постійно діє (адреса, телефон довідкової служби, адреса електронної пошти);
- керівництво і персональний склад Ради суддів України, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, рад суддів і кваліфікаційних комісій суддів (прізвище, ім’я, по батькові, посада або сфера діяльності);
- нормативні акти, що встановлюють порядок формування і діяльності органу суддівського співтовариства;

- регламент роботи органу суддівського співтовариства;
- рішення органу суддівського співтовариства, прийняті на відкритих засіданнях;
- відомості стосовно вакантних місць на зайняття посади судді та інформація стосовно осіб, які рекомендуються на зайняття цієї посади;
- інформація стосовно притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності та рішення органів суддівського співтовариства щодо цього питання [4, с. 13 – 14].

Але жоден із зазначених вище та інших дослідників не розглядали питання забезпечення доступу до публічної інформації у місцевих загальних судах з урахуванням положень Закону України “Про доступ до публічної інформації”.

Метою статті є визначення особливостей забезпечення доступу до публічної інформації місцевими загальними судами з урахуванням положень Закону України “Про доступ до публічної інформації” та процесуальних кодексів України, якими керуються у своїй діяльності місцеві загальні суди. Задля досягнення мети дослідження завданням цієї статті є здійснити аналіз чинного законодавства України, практики діяльності місцевих загальних судів та поглядів науковців і визначити форми та способи забезпечення доступу до публічної інформації місцевими загальними судами.

Виклад основного матеріалу. Закон України “Про доступ до публічної інформації” включає судові органи, зокрема і місцеві загальні суди, до переліку розпорядників інформації, а саме до групи суб’єктів владних повноважень [5, ст. 13]. Жодних особливостей у наданні судами інформації цитований Закон не встановлює. Таким чином, місцеві загальні суди на рівні з іншим суб’єктами владних повноважень (органами державної влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, органами влади Автономної Республіки Крим, іншими суб’єктами, що здійснюють владні управлінські функції відповідно до законодавства та рішення яких є обов’язковими для виконання) мають надавати публічну інформацію запитувачам – фізичним, юридичним особам, об’єднання громадян без статусу юридичної особи, крім суб’єктів владних повноважень, визначати спеціальні структурні підрозділи або посадових осіб, які організують у встановленому порядку доступ до публічної інформації тощо.

Діюча Інструкція з діловодства в місцевому загальному суді, яка встановлює загальні правила ведення судового діловодства в судах і регламентує порядок роботи з документами з моменту їх надходження чи створення в суді до відправлення або передавання в архів, звернення до виконання судових рішень, жодних норм стосовно роботи з публічною інформацією не містить. Хоча і містить застереження про те, що порядок ведення діловодства, що містить інформацію з обмеженим доступом, діловодства за зверненнями громадян і діловодства з питань роботи з кадрами визначається чинним законодавством України [6, п. 1.3]. У зазначеній Інструкції міститься відсилна норма про роботу зі зверненнями громадян: після реєстрації в журналі вхідної кореспонденції діловодство за зверненнями громадян у суді ведеться згідно з Інструкцією з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об’єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, в засобах масової інформації, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 14.04.97 р. № 348 [6, п. 4.2]. Доцільним видається включення до Інструкція з діловодства в місцевому загальному суді відсилної норми на нормативно-правовий акт, що регламентує роботу із забезпечення доступу до публічної інформації місцевими загальними судами.

Варто відзначити, що для місцевих загальних судів на сьогодні не розроблено нормативно-правових актів про порядок організації доступу до публічної інформації, що

знаходиться у їх володінні. Це спричиняє практичні проблеми розмежування публічної відкритої інформації від публічної інформації з обмеженим доступом.

Розробка такого нормативно-правового акта може здійснюватися за аналогією з Положенням про порядок організації доступу до публічної інформації, що знаходиться у володінні Державної судової адміністрації України [7], із закріпленням норм про забезпечення доступу до інформації шляхом: систематичного та оперативного оприлюднення інформації на офіційних веб-сайтах місцевих загальних судів, на інформаційних стендах, а також шляхом надання інформації за запитом. Зазначені шляхи отримання громадянами та іншими суб'єктами публічної інформації називатимемо способами забезпечення доступу до публічної інформації.

Додатково такими засобами забезпечення доступу до публічної інформації для місцевих загальних судів можна було б закріпити такі, що передбачені Положенням про забезпечення доступу до публічної інформації у Верховному Суді України: оприлюднення публічної інформації в засобах масової інформації і присутність запитувачів інформації на відкритих судових засіданнях у Суді [8, п. 2.1].

До того ж, додатковими засобами забезпечення доступу до публічної інформації мають стати особистий прийом громадян та представників юридичних осіб, а також надання публічної інформації по телефону структурними підрозділами або уповноваженими посадовими особами місцевих загальних судів.

Варто відзначити, що у Верховному Суді України не належать до публічної інформації, крім інформації з обмеженим доступом ще такі категорії інформації:

- інформація, яка на день надходження запиту не відображена та не задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях і її відображення та документування не передбачено чинним законодавством;
- інформація, яка отримана або створена при опрацюванні матеріалів, пов'язаних зі співробітництвом Верховного Суду України з судовими органами інших держав, міжнародними організаціями, дипломатичними установами, акредитованими в Україні;
- інформація, яка отримана або створена при листуванні з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, громадянами;
 - внутрішньоміжсудова службова кореспонденція та доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності Верховного Суду України, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень;
 - інформація, яка міститься в матеріалах судових справ [8].

Такий підхід є дискусійним у частині віднесення до публічної інформації усієї інформації, яка міститься в матеріалах судових справ. Адже, по-перше, принаймні рішення за справами має оприлюднюватися згідно з Законом України “Про доступ до судових рішень”. Крім того, порушується принцип законодавства про доступ до публічної інформації, відповідно до якого доступ надається саме до інформації, а не до документа чи їх сукупності. Тому, видається, що виключати всю інформацію, яка міститься в матеріалах судових справ, з обсягу публічної інформації не варто.

Зазначений принцип враховано, наприклад, у Положенні про забезпечення доступу до публічної інформації у Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ у наступній нормі: у разі коли частина запитуваних відомостей належить до інформації з обмеженим доступом, а інша є загальнодоступною, надається лише остання [9, п. 5.3]. Хоча у цьому ж Положенні інформація, що міститься в матеріалах судових справ, також доволі дискусійно віднесена до “відомостей, які не містять ознак публічної інформації” [9].

Названі вище нормативно-правові акти, що регламентують доступ до публічної інформації у судових органах, а також Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у Вищому адміністративному суді України містять такий спосіб, як опублікування публічної інформації у відповідних журналах, наприклад у “Віснику Вищого адміністративного суду України” та “Адміністративне судочинство. Судова практика в адміністративних справах” [10, п. 2.1]. Однак для місцевих загальних судів вважаємо такий спосіб забезпечення доступу до публічної інформації не актуальним в силу практичної недоцільності заснування для кожного місцевого загального суду свого видання.

На сьогодні, не вирішеним залишається питання про те, чи є оприлюднення судового рішення у Єдиному державному реєстрі судових рішень безумовним задоволенням права на доступ до публічної інформації. Питання актуалізувалося із внесенням змін до Закон України “Про доступ до судових рішень” [11], відповідно до яких частину третю ст. 3 цього Закону викладено в такій редакції: “Перелік судових рішень судів загальної юрисдикції, що підлягають включенню до Реєстру, затверджується Радою суддів України за погодженням з Державною судовою адміністрацією України” [12]. Фактично таким рішенням Ради суддів України за погодженням з Державною судовою адміністрацією буде визначено обсяг публічної інформації, оприлюднювати яку місцеві загальні суди матимуть обов’язково в силу закону. Тим не менше, виділяємо і такий спосіб забезпечення доступу до публічної інформації як оприлюднення судового рішення у Єдиному державному реєстрі судових рішень України.

Таким чином, місцеві загальні суди забезпечують доступ до публічної інформації у формі, передбаченій для будь-якого розпорядника інформації. Назвемо таку форму – *безпосереднє надання публічної інформації*. З викладеного вище випливає, що способами безпосереднього надання публічної інформації місцевими загальними судами є:

- оприлюднення публічної інформації в засобах масової інформації;
- систематичне та оперативне оприлюднення інформації на офіційних веб-сайтах місцевих загальних судів;
- оприлюднення на інформаційних стендах;
- оприлюднення судового рішення у Єдиному державному реєстрі судових рішень України;
- надання інформації за запитами фізичних та юридичних осіб;
- особистий прийом громадян та представників юридичних осіб;
- надання публічної інформації по телефону структурними підрозділами або уповноваженими посадовими особами місцевих загальних судів;
- присутність запитувачів інформації на відкритих судових засіданнях у місцевих загальних судах.

Закон України “Про доступ до публічної інформації” містить норми, які передбачають “класичну” функцію судових органів – здійснення правосуддя у спірних питаннях доступу до публічної інформації. Такими є вирішення справ про:

надання особі права на ознайомлення з інформацією про інших осіб, якщо це необхідно для реалізації та захисту прав та законних інтересів [5, ст. 10];

оскарження рішень, дій чи бездіяльності розпорядників інформації відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України [5, ст. 23].

Оскарження рішень, дій чи бездіяльності розпорядників інформації відбувається у адміністративних судах.

Теоретично місцеві загальні суди можуть виступати у якості арбітрів у спірних випадках доступу до публічної інформації лише щодо надання особі права на ознайомлення з інформацією про інших осіб, якщо це необхідно для реалізації та захисту прав та законних інтересів. Своїми рішеннями, винесеними на користь запитувачів інформації, вони також забезпечують доступ до публічної інформації. Крім того, місцеві загальні суди відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 212-3 “Порушення права на інформацію”, тобто і у випадках порушення законодавства про доступ до публічної інформації [13, ст. 221]. Хоча відзначимо, що судова практика у таких справах не така значна, як практика оскарження рішень, дій чи бездіяльності розпорядників інформації у порядку адміністративного судочинства. Мабуть це пов’язано із незначною кількістю протоколів, складених прокурором або уповноваженою ним особою з числа працівників прокуратури з питань порушення законодавства про доступ до публічної інформації, а також вирішенням більшості спірних питань у порядку адміністративного судочинства.

Але не дивлячись на незначну поки що судову практику, таку форму називатимемо *юрисдикційною формою* забезпечення місцевими загальними судами доступу до публічної інформації. Способом забезпечення доступу до публічної інформації у цій формі є прийняття рішень у справах про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 212-3 “Порушення права на інформацію” у частині порушення законодавства про доступ до публічної інформації.

Висновки.

Проведене дослідження дало змогу визначити дві форми забезпечення доступу до публічної інформації місцевими загальними судами України: безпосереднє надання публічної інформації місцевими загальними судами і юрисдикційна форма.

Способами безпосереднього надання публічної інформації місцевими загальними судами запропоновано вважати: оприлюднення публічної інформації в засобах масової інформації; систематичне та оперативне оприлюднення інформації на офіційних веб-сайтах місцевих загальних судів; оприлюднення на інформаційних стендах; оприлюднення судового рішення у Єдиному державному реєстрі судових рішень України; надання інформації за запитами фізичних та юридичних осіб; особистий прийом громадян та представників юридичних осіб; надання публічної інформації по телефону структурними підрозділами або уповноваженими посадовими особами місцевих загальних судів; присутність запитувачів інформації на відкритих судових засіданнях у місцевих загальних судах.

Доведено необхідність розробки нормативно-правового акта про порядок організації доступу до публічної інформації, що знаходиться у володінні місцевих загальних судів.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження інформаційних відносин за участю місцевих загальних судів України полягають у розкритті інформаційної правосуб’єктності місцевих загальних судів та їх суддів.

Використана література

1. Марущак А.І. Правомірні засоби доступу громадян до інформації : науково-практичний посібник. – Біла Церква : Вид-во “Буква”, 2006. – 432 с.
2. Брижко В.М. Організаційно-правові питання захисту персональних даних : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 / Валерій Михайлович Брижко. Науково-дослідний центр правової інформатики Академії правових наук України. – К., 2004. – 251 с.

3. Гелич Ю. О. Інформаційно-правові гарантії таємниці особистого життя людини : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 / Юлія Олександрівна Гелич. – Національний університет біоресурсів і природокористування України. – К., 2011. – 196 с.
4. Овсяннікова О.О. Транспарентність судової влади : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.10 / О.О. Овсяннікова; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2009. – 20 с.
5. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.11 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 10.
6. Інструкція з діловодства в місцевому загальному суді : наказ Державної судової адміністрації України від 27.06.06 р. № 68 (зі змінами) // Офіційний вісник України. – 2007. – № 78. – Ст. 2266.
7. Про затвердження Положення про порядок організації доступу до публічної інформації, що знаходиться у володінні Державної судової адміністрації України : наказ ДСА України від 06.05.11 р. № 93.
8. Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у Верховному Суді України : наказ Верховного Суду України від 06.05.11 р. № 16/0/18-11.
9. Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ : наказ Вищого спеціалізованого суду від 16.05.11 р. № 15/0/14-11.
10. Про забезпечення доступу до публічної інформації у Вищому адміністративному суді України : наказ Вищого адміністративного суду від 18.07.11 р. № 16.
11. Про доступ до судових рішень : Закон України від 22.12.05 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 15. – Ст. 128.
12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розгляду справ Верховним Судом України : Закон України від 20.10.11 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 89. – Ст. 3226.
13. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон УРСР від 07.12.84 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.

~~~~~ * * * ~~~~~